[1]उत्कन्दः, [2]विष्कन्ता-विस्कन्ता, [3]परिष्कन्ता-परिस्कन्ता, [4]परिष्कण्णः, परिस्कन्नः, [5]परिस्कन्दः, [6]स्कन्त्वा, प्रस्कन्द्य, [7]गेहावस्कन्दमास्ते। गेहं गेहमवस्कन्दम्, गेहमवस्कन्दमवस्कन्दम्, गेहंगेहमवस्कन्द्य,

---

1. **उत्कन्दति**=शोषयति इति **उत्कन्दः** रोगविशेषः। उत्पूर्वकात् **स्कन्देः** पचाद्यच्। 'रोगाख्यायां ण्वुल् बहुलम्' (3-3-108) इति ण्वुलोऽपवादः। 'रोगे चेति वक्तव्यम्' (वा. 8-4-61) इति वचनात् **स्कन्देः** सकारस्य पूर्वसवर्णस्तकारः। 'सवर्णग्रहणसामर्थ्यात् इह (8-4-65) संख्यातानुदेशो न भवति; (तेन) सवर्णमात्रे लोपो विज्ञायते।' इति **काशिकादि**षूक्तत्वात् एकस्य तकारस्य प्रयोगे न श्रवणम् इत्याहुः। वस्तुतस्तकारद्वयस्यैव '**उत्कन्दः**' इति श्रवणं न्याय्यं इति **भाष्यादिषु** स्पष्टमित्यलमत्र।
2. निपूर्वकात् तृचि, धातुदकारस्य चर्त्वेन तकारे, 'झरो झरि सवर्णे' (8-4-65) इति तस्य लोपे, '**वेः स्कन्देरनिष्ठायाम्**' (8-3-73) इति षत्वविकल्पे च रूपद्वयम्। 'झरो झरि—' (8-4-65) इत्यत्र 'अन्यतरस्याम्' इत्यनुवृत्तेर्लोपस्य पाक्षिकत्वं **विस्कन्तता—विष्कन्तता** इति च रूपद्वयमिष्टमिति ज्ञेयम्। एवं तव्यदादिष्वपि **विष्कन्तव्यम्—विस्कन्तव्यम्** इत्यादीनि रूपाण्यूह्यानि यथासम्भवम्।
3. 'परेश्च' (8-3-74) इति षत्वविकल्पः। एवं तव्यदादिष्वपि बोध्यम्।
4. 'निपरिभ्यां स्कन्देरनिष्ठायाम्' इत्यनुक्त्वा पृथग् 'परेश्च' (8-3-74) इति योगकरणात् **परिस्कन्नः—परिष्कण्णः** इत्यत्र परिपूर्वकात् स्कन्दतेर्निष्ठायां षत्वविकल्पो भवत्येवेति **काशिकादिषु** स्पष्टम्। तेनैवं रूपमिति बोध्यम्। निष्ठानत्वमुभयत्र समानम्। षत्वपक्षे णत्वमपि भवतीति विशेषः।
5. परिपूर्वकात् **स्कन्दतेः** पचाद्यचि, प्राच्यभरतविषयत्वे वाच्ये '**परिस्कन्दः** प्राच्यभरतेषु' (8-3-75) इति निपातनात् षत्वाभावः। अन्यत्र **परिष्कन्दः**। **केचित्** परिपूर्वकात् **स्कन्दतेः** निष्ठायां निष्ठातकारलोपनिपातनमनेन सूत्रेण क्रियत इति व्याचख्युः।
6. क्त्वायाम्, धातुदकारस्य चर्त्वे, 'झरो झरि—' (8-4-65) इति तकारस्य पाक्षिके लोपे च रूपमेवम्।
7. 'विशिपतिपदिस्कन्दां व्याप्यमानासेव्यमानयोः' (3-4-56) इति णमुल्। क्रियया पदार्थानां अनवयवेन सम्बन्धः=**व्याप्यमानत्वम्**। तात्पर्यम्=**आसेवा**। द्रव्ये व्याप्तिः, क्रियायाम् आसेवा। 'तृतीयाप्रभृतीनि च' (2-2-21) इति समासविकल्पः। '**गेहावस्कन्द**मास्ते' इति समासेन व्याप्त्यासेवयोरुक्तत्वात् 'नित्यवीप्सयोः' (8-1-4) इति द्विर्वचनं न। असमासपक्षे व्याप्यमानतायां द्रव्यवचनस्य 'गेहंगेह**मवस्कन्द**मास्ते' इति द्विर्वचनम्। आसेव्यमानतायां तु 'गेह**मवस्कन्दमवस्कन्द**मास्ते' इति क्रियाया द्विर्वचनम्। "क्रियाभेदे क्त्वाऽपीष्यते इत्युक्तत्वात् 'गेहंगेह**मवस्कन्द्य**' इत्याद्यपि भवति" इति **माधवः**।